

Svešvārdu vārdnīca

Ap 5000 vārdu un terminu

Sastādījusi *R. Puriņa*
Mākslinieks *U. Baltutis*

PRIEKŠVĀRDS

Svešvārdi bagātina vārdu krājumu, tomēr dažkārt to lietošana rada grūtības, jo ne vienmēr ir zināma svešvārda nozīme un tā rakstība. Šādā situācijā noder svešvārdu vārdnīca.

Šī vārdnīca palīdzēs plašam lasītāju lokam. Tajā ievietots ap 5000 vārdu un terminu, kas sastopami plašsaziņas līdzekļos, kā arī daiļliteratūrā. Tos var iedalīt šādās grupās:

1) vārdi, kas latviešu valodā aizgūti nesen, piemēram, *bomzis, čizburgers, helovīns, hotdogs, kruasāns, tīnis, unisekss* u. c.;

2) mācību priekšmetu termini, piemēram, *algebra, aksioma, funkcija, reakcija* u. c.;

3) zinātnes un tehnikas termini, piemēram, *arguments, baits, beisiks, diferenciācija, displejs, identisks, pusdupleks* u. c.;

4) sabiedriski politiskās dzīves un ekonomikas termini, piemēram, *brokeris, demokrātija, dīleris, elektorāts, komunikē, mārketingas, overdrafts, referendums, sammits* u. c.;

5) leksika, kas attiecas uz mūziku, izklaidi, modi, kā arī uz sadzīvi, piemēram, *bridža bikses, dezodorants, diskotēka, gērlas, hīts, kičs, meikaps, reps, rokeris* u. c.;

6) nesen aizgūti sporta termini, piemēram, *bīčvolejs, frīstails, kīkbokss, skeitboards* u. c.;

7) svešvārdi, kas ir reliģijas termini, piemēram, *altāris, Bībele, Golgāta, konfesija, patriarhs* u. c.;

8) mitoloģiskas Bībeles personas, piemēram, *Ābels, Goliāts, Jāzeps, Jēkabs, Kains* u. c.;

9) seno grieķu un romiešu mitoloģiskās būtnes, piemēram, *Afrodīte, Dionīss, Erots, Fortūna, Gorgona, Minerva, Neptūns, Orfejs, Pandora, Saturns* u. c.;

10) arhaismi, kas sastopami daiļliteratūrā un ko atkal aktīvi lieto mūsdienās, piemēram, *gubernators, guvernante, ģimnāzija, licejs* u. c.;

11) visbiežāk sastopamie salikteņu elementi, piemēram, *audio.., bio.., inter.., komerc.., ..lōģija, ..māns, narko.., ..skops* u. c.

Visiem vārdiem un terminiem doti skaidrojumi.

VĀRDNĪCAS UZBŪVE

Visi šķirkļu nosaukumi (pamatvārdi) sakārtoti alfabēta secībā, garo patskaņu burtus nešķirot no īso patskaņu burtiem, piemēram, **ETĪDE, ĒTIKA, ETIĶETE**.

Šķirkļu nosaukumi un vārdkopas dotas lieliem pustrekliem burtiem, piemēram, **AMPLUĀ, KOKAĪNS, PROKRUSTA GULTA**.

Vārdkopas, kas ievietotas kā apakššķirkļu nosaukumi, dotas mazākiem pustrekliem burtiem, piemēram, šķirkļu nosaukums **AKTS** un apakššķirkļa nosaukums **aktu zāle**.

Šķirkļa vārdam kvadrātiekāvās ir norādījums uz vārda izcelsmi. Bieži vien dots tuvākais aizgūšanas avots un pirmatnējais avots, piemēram, **LECITĪNI** [vācu *Lezithin* < gr. *lekithos* olas dzeltenums].

Ja šķirkļa nosaukuma vārdam un citvalodas vārdam, kas dots kvadrātiekāvās, ir vienāda nozīme, tad citvalodas vārds nav tulkots, piemēram, **ABONEMENTS** [fr. *abonnement*]. Ja citvalodas vārdam ir cita nozīme un ir nepieciešams pilnīgāk atsegt svešvārda saturu, dota ne vien šī vārda rakstība vai transkripcija, bet arī tā tulkojums, piemēram, **KONVERSIJA** [< lat. *conversio* pārmaiņa].

Dažreiz dots ne vien citvalodu vārds, bet arī tā sastāvdaļu tulkojums, piemēram, **ČĪZBURGERS** [angļu *cheeseburger* < *cheese* siers + (*ham*)*burger* (ham)burgers].

Latīņu un sengrieķu cilmes vārdos, ja to celms etimona nominatīva formā pietiekami skaidri neparādās, apaļajās

iekavās minēta arī ģenitīva forma, piemēram, **INERTS** [lat. *iners* (*inertis*) bezdarbīgs].

Biežāk sastopamie saliktoņu elementi doti kā atsevišķi pamatvārdi ar attiecīgajiem etimoloģiskiem norādījumiem un paskaidrojumiem, piemēram, **IHTIO.** [< gr. *ichthys* zivs]. Saliktoņiem, kuros šis elements ietilpst, parasti nav pievienots elementa etimoloģiskais skaidrojums, bet ir norādīts uz pašu elementu, kas vārdnīcā paskaidrots, piemēram, **IHTIOLOĢIJA** [sk. *ichtio.* + gr. *logos* mācība].

Zīme < nozīmē *cēlies no...*, *pamatā ir...*

Šķirkļa nosaukuma vārda atsevišķās nozīmes numurētas: **1., 2., 3.** ...

Šķirkļu nosaukumu vārdi, kas ir homonīmi, apzīmēti ar arābu cipariem. Norādes uz tiem dotas ar ciparu indeksiem, piemēram, **DŽINS¹, DŽINS², DŽINS³**.

Reģistrēti vai patentēti ražojumu nosaukumi, preču zīmēs izmantoti vārdi etimoloģijās apzīmēti ar kopīgu terminu *tirdznieciskais nosaukums* (saīsināti *tirdzn. nos.*).

Saīsinājumu saraksts

<i>agr.</i>	–	agronomija
<i>akuz.</i>	–	akuzatīvs
<i>Amer. spāņu</i>	–	Amerikas spāņu valoda
<i>anat.</i>	–	anatomija
<i>antrop.</i>	–	antropoloģija
<i>aram.</i>	–	aramiešu valoda
<i>arheol.</i>	–	arheoloģija
<i>arhit.</i>	–	arhitektūra

<i>astr.</i>	–	astronomija
<i>austrāl.</i>	–	austrāliešu valoda
<i>av.</i>	–	aviācija
<i>bazn. lat.</i>	–	baznīcas latīņu valoda
<i>bioķīm.</i>	–	bioķīmija
<i>biol.</i>	–	bioloģija
<i>bot.</i>	–	botānika
<i>burt.</i>	–	burtiski
<i>būvn.</i>	–	būvniecība
<i>cm</i>	–	centimetr
<i>ct</i>	–	karāts
<i>dat.</i>	–	datorika
<i>dsk.</i>	–	daudzskaitlis
<i>ēģipt.</i>	–	ēģiptiešu valoda
<i>ek.</i>	–	ekonomika
<i>el.</i>	–	elektronika, elektrotehnika
<i>eskim.</i>	–	eskimosu valoda
<i>esp.</i>	–	esperanto
<i>farm.</i>	–	farmācija
<i>filoz.</i>	–	filozofija
<i>fiz.</i>	–	fizika
<i>fr.</i>	–	franču valoda
<i>g.</i>	–	gads
<i>gk.</i>	–	galvenokārt
<i>gram.</i>	–	gramatika
<i>gruz.</i>	–	gruzīnu valoda
<i>gs.</i>	–	gadsimts
<i>g. t. p. m. ē.</i>	–	gadu tūkstotis pirms mūsu ēras
<i>ģen.</i>	–	ģenitīvs
<i>ģenēt.</i>	–	ģenētika
<i>ģeod.</i>	–	ģeodēzija

<i>senaugšv.</i>	–	senaugšvācu
<i>senebr.</i>	–	senebreju valoda
<i>senfr.</i>	–	senfranču valoda
<i>senskand.</i>	–	senskandināvu valoda
<i>sk.</i>	–	skaties
<i>tehn.</i>	–	tehnika
<i>tekst.</i>	–	tekstilrūpniecība
<i>teol.</i>	–	teoloģija
<i>t. i.</i>	–	tas ir
<i>tibet.</i>	–	tibetiešu valoda
<i>tirdzn. nos.</i>	–	tirdzniecisks nosaukums
<i>t. s.</i>	–	tā saucamais
<i>u. c.</i>	–	un citi
<i>ukr.</i>	–	ukraiņu valoda
<i>ung.</i>	–	ungāru valoda
<i>u. tml.</i>	–	un tamlīdzīgi
<i>vēst.</i>	–	vēsture
<i>vidusaugšv.</i>	–	vidusaugšvācu
<i>vidushol.</i>	–	vidusholandiešu
<i>viduslejasv.</i>	–	viduslejasvācu
<i>vidusl. lat.</i>	–	viduslaiku latīņu valoda
<i>vietv.</i>	–	vietvārds
<i>vsk.</i>	–	vienskaitlis
<i>zool.</i>	–	zooloģija
<i>zv.</i>	–	zviedru valoda

A

A., patskaņu priekšā **AN.** [gr. *a.*, *an.* nolieguma partikula] – priedēklis svešvārdos, galvenokārt tādos, kas cēlušies no grieķu valodas; apzīmē noliegumu vai kādas īpašības trūkumu, piem., amorāls, anarhija.

ABATE [sk. abats] – katoļu sieviešu klostera priekšniece.

ABATIJA [vidusl. lat. *abbatia*] – abata pārvaldīts katoļu klosteris līdz ar tam piederošajiem īpašumiem; pakļauta ordeņa vadībai, arī bīskapam, dažreiz Romas pāvestam.

ABATS [lat. *abbas (abbatis)* < aram. *abba* tēvs] – **1.** katoļu vīriešu klostera priekšnieks; **2.** Francijā – katoļu garīdznieks.

ABAŽŪRS [fr. *abat-jour*] – gaismekļa augšējā daļa (bieži vien kupolveidīga), kas pasargā acis no tiešās gaismas un mazina gaismas spilgtumu.

ĀBELS [ebr. dvesma, niecība] – **1.** Bībelē – Ādama un Ievas otrais dēls, gans, kuru viņa brālis Kains nogalināja aiz skaudības, jo Ābela upurus Jahve pieņēma ar lielāku labvēlību; **2.** nevainīgs cietsirdības upuris.

ABIOZE [sk. a. + gr. *bios* dzīve, dzīvība] – dzīvības vai tās pazīmju trūkums.

ABITURIENTS [vācu *Abiturient* < lat. *abituriens (abiturientis)* tāds, kas gatavojas iet projām] – vidējās mācību iestādes beidzējs, pēdējās klases audzēknis.

ABONEMENTS [fr. *abonnement*] – dokuments, kas piešķir tiesību noteiktu laiku saņemt laikrakstus, žurnālus, izmantot telefonu, baseinu, vietu teātrī u. tml.